

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Romu sociālās autonomijas pastiprināšana un integrācija Eiropā” (izpētes atzinums)

(2011/C 248/03)

Ziņotājs: **TOPOLÁNSZKY kgs**

Prezidentvalsts Ungārijas vārdā 2010. gada 15. novembrī nosūtītajā vēstulē vēstnieks Péter Györkös kgs saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju izstrādāt izpētes atzinumu par tematu

“Romu sociālās autonomijas pastiprināšana un integrācija Eiropā”

(izpētes atzinums).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2011. gada 27. maijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 472. plenārajā sesijā, kas notika 2011. gada 15. un 16. jūnijā (2011. gada 16. jūnija sēdē), ar 138 balsīm par un 3 balsīm pret, pieņēma šo atzinumu.

1. Kopsavilkums un ieteikumi

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

1.1 ļoti atzinīgi un augsti vērtē Eiropas Savienības līdz šim paveikto (ES iestāžu izstrādātās rezolūcijas un tiesību aktus, izveidotās sadarbības struktūras, piešķirtos struktūrfondu un citu finanšu instrumentu līdzekļus), lai mazinātu romu ⁽¹⁾ segregāciju un veicinātu viņu sociālo integrāciju;

1.2 norāda, ka kopīgās pūles tomēr nav palīdzējušas būtiski mazināt diskrimināciju, ar kuru sastopas daudzi romi, nedz arī uzlabot viņu dzīves kvalitāti vai paplašināt viņu iespējas; dažās jomās viņu stāvoklis ir pat vēl pasliktinājies;

1.3 uzsver, ka šīs sarežģītās problēmas var risināt vienīgi ar integrētu, saskaņotu un konsekventu Eiropas līmeņa stratēģiju un mērķtiecīgu, sistemātisku rīcības programmu, kas aptver visas politikas jomas un ko īsteno dalībvalstu līmenī, piešķirot attiecīgajām personām un kopienām pilnvaras un tiesības pašām noteikt savu likteni (iespēju paplašināšana). Jānodrošina iespēja minēto rīcības programmu īstenot vietējo pašvaldību līmenī (subsidiaritāte);

1.4 tāpēc atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas paziņojumā “ES programma attiecībā uz romu integrācijas valsts stratēģijām līdz 2020. gadam” ⁽²⁾ paustos priekšlikumus un uzskata, ka ir

ļoti svarīgi tos konsekventi īstenot gan dalībvalstu, gan ES līmenī; EESK vēlas iesaistīties kā partneris, lai palīdzētu īstenot minētos priekšlikumus;

1.5 atzīmē tomēr, ka tik ilgi gaidītā stratēģija neattaisno ar to saistītās cerības; tā nav pietiekami vērienīga, konkrēta un strukturēta;

1.6 uzskata, ka dalībvalstīm, lai tās veidotu romu integrācijas politiku, kura būtu praktiski īstenojama un kurā ņemtas vērā viņu īpašās problēmas, bet ne tikai tās, un noteiktas stratēģiskās prioritātes problēmu risināšanai, varētu ieteikt izmantot šādus saskaņoti īstenojamus elementus:

a) iekļaušanas politika, neņemot vērā rasi un etnisko izcelsmi — tās mērķis ir nepieļaut sociālo problēmu koncentrāciju un mazināt galēju nabadzību un atstumtību;

b) politika romu iespēju paplašināšanai — vērsta uz visiem, kas sevi uzskata par jebkuras romu kopienas locekli, un novērtē viņu panākto sociālo integrāciju;

c) vispārēja politika un komunikācijas kampaņas rasisma apkarošanai;

1.7 aicina politikas apspriešanā, izstrādē un īstenošanā iesaistīt vietējos pilsoniskās sabiedrības pārstāvjus, speciālistus no zinātnes aprindām un sociālos partnerus, un atbilstoši Komisijas paziņojumā paustajiem ierosinājumiem arī uzsver, ka visos plānošanas un īstenošanas līmeņos (ES, valsts, reģionālais un vietējais) aktīvi jāiesaista romu pārstāvji un romu kopienas locekļi;

⁽¹⁾ Šī dokumenta pamatā ir definīcija, kas minēta RK atzinumā “Romu sociālā un ekonomiskā integrācija Eiropā” (OV C 42, 10.02.2011., 23. lpp.): “(...) šajā dokumentā lietotais termins “romi” ir visaptverošs, kurā ietvertas arī citas tautību grupas ar līdzīgām kultūras iezīmēm un ar sociālās marginalizācijas un atstumtības vēsturi Eiropas sabiedrībā (sinti, čigāni, ceļotāji, kali, gājēji, aškali u. c.)”.

⁽²⁾ COM (2011) 173 galīgā redakcija.

1.8 uzsver, ka sabiedrības viedoklim ir jābūt pietiekami pārstāvētam, un tāpēc rosina veikt sistemātisku plānošanu un īstenošanu un koordinēt politiku; uzsver arī to, ka ir svarīgi veidot atbilstošu vietējo politiku un īstenot diferencētu pieeju, ņemot vērā patiesās vajadzības, kā arī atspoguļot un ņemt vērā stāvokli raksturojošus faktus un veikt konsekventu, pastāvīgu un sistemātisku novērtēšanu;

1.9 vērš Padomes uzmanību uz nepieciešamību rast risinājumu, lai romiem, kuriem kaut kāda iemesla dēļ nav valstspiederību apliecināša dokumenta, varētu to piešķirt, tā nodrošinot nediskriminējošu piekļuvi Eiropas Savienības pilsonībai; Komiteja arī rosina šo netaisnības novēršanu noteikt par darba kārtības prioritāti, kamēr šis jautājums nebūs atrisināts.

2. Ievads

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

2.1 piekrīt Eiropas Komisijas ziņojumā “Roma in Europe” (“Romi Eiropā”) ⁽³⁾ sniegtajam stāvokļa novērtējumam un paziņojumā “Romu sociālā un ekonomiskā integrācija” ⁽⁴⁾ paustajiem priekšlikumiem;

2.2 norāda uz Reģionu komitejas atzinumu “Romu sociālā un ekonomiskā integrācija Eiropā” ⁽⁵⁾, kurā ierosināts atzīt vietējo pašvaldību un kopienu stratēģisko nozīmi un atbalstīt to pūliņus un integrētu reģionālo politiku;

2.3 vēlreiz uzsver Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas izpētes atzinumā par tematu “Minoritāšu integrācija — romi” ⁽⁶⁾ paustos priekšlikumus un jo īpaši priekšlikumu plašāk izmantot procedūras, kuras paredz atklātās koordinācijas metode; vēlreiz uzsver rezolūcijā “Romu stāvoklis Eiropas Savienībā” ⁽⁷⁾ pausto viedokli par visu Eiropas iedzīvotāju pamattiesību aizsardzību un diskriminācijas, rasisma un ksenofobijas apkarošanu visās valstīs;

2.4 atgādina EESK atzinumā par tematu “Integrācija un sociālā programma” ⁽⁸⁾ pausto aicinājumu pastiprināt diskriminācijas apkarošanas pasākumus, piemērojot spēkā esošos tiesību aktus un stiprinot valstu politiku un sabiedrības apņēmību veicināt integrāciju;

2.5 piekrīt stāvokļa vērtējumam un priekšlikumiem, kas iekļauti Eiropas Parlamenta ziņojumā “ES stratēģija romu iekļaušanai” ⁽⁹⁾;

⁽³⁾ SEC(2010) 400 final.

⁽⁴⁾ COM(2010) 133 galīgā redakcija.

⁽⁵⁾ Reģionu komitejas atzinums “Romu sociālā un ekonomiskā integrācija Eiropā” (OV C 42, 10.02.2011., 23. lpp.).

⁽⁶⁾ OV C 27, 3.02.2009., 88.–94. lpp.

⁽⁷⁾ OV C 48, 15.02.2011., 1. lpp.

⁽⁸⁾ OV C 347, 18.12.2010., 19.–27. lpp.

⁽⁹⁾ Eiropas Parlaments, INI/2010/2276, 24.11.2010.

2.6 pilnībā atzīst un atbalsta Lisabonas stratēģijā un Eiropas Savienības Pamattiesību hartā nostiprinātās vērtības, kas saistītas ar nediskrimināciju un atstumto iedzīvotāju iekļaušanu;

2.7 atbalsta desmit pamatprincipus, kas kopīgi formulēti, veidojot “Integrēto Eiropas platformu romu iekļaušanai”, un jau izpelnījušies vispārēju atzīni, un aicina pievērst uzmanību to īstenošanai dalībvalstu līmenī ⁽¹⁰⁾;

2.8 ļoti atzinīgi vērtē to, ka tagad romu iekļaušanas pasākumu finansēšanai ir pieejami arī struktūrfondi un citi dalībvalstu, reģionālā un vietējā līmeņa finanšu instrumenti ⁽¹¹⁾, un, lai veicinātu romu sociālo līdzdalību, ierosina piešķirt atbalstu minētajiem pasākumiem, proti, izmantot pielāgotas procedūras un sniegt atbilstošu tehnisko palīdzību, ievērojot problēmas dažādos aspektus, piemēram, piekļuvi veselības aprūpei, profesionālajai izglītībai, darbavietām un mājokļiem;

2.9 atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas dokumentā par ES programmu attiecībā uz romu integrācijas valsts stratēģijām līdz 2020. gadam paustos priekšlikumus un uzskata, ka ir ļoti svarīgi tos konsekventi īstenot gan dalībvalstu, gan ES līmenī; Komiteja vēlas iesaistīties kā partneris, lai palīdzētu īstenot minētos priekšlikumus;

2.10 tomēr uzskata, ka sen gaidītais dokuments pilnībā neatbilst ar to saistītās cerības. EESK uzskata, ka mērķiem ir jābūt strukturētākiem, konkrētāk jānosaka veicamie uzdevumi un jāriko arī atklātas Eiropas mēroga debātes par attiecīgo jautājumu. EESK uzsver, ka vajadzīgi ir arī novērtēšanas mehānismi un darbības rādītāji. Tāpēc EESK uzskata, ka Padomes maijā pieņemtie secinājumi, ko Eiropadome plāno apstiprināt jūnijā, ir ārkārtīgi svarīgi gan sociālajā ziņā, gan no īstenošanas viedokļa;

2.11 norāda, ka romu izstumšana un diskriminācija rada ievērojamas sociālās izmaksas un valsts izdevumus, savukārt iekļaušana sniedz acīmredzamus ekonomiskus ieguvumus ⁽¹²⁾;

⁽¹⁰⁾ Jo īpaši attiecībā uz “skaidri formulētas, bet ne ierobežotas mērķgrupas noteikšanu” un “starpkultūru pieeju” un “mērķi panākt romu iekļaušanu plašākā sabiedrībā”.

⁽¹¹⁾ Eiropas Sociālais fonds, Eiropas Reģionālās attīstības fonds, pirmspievienošanās instruments, Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai / Pasaules banka, ANO Attīstības programma.

⁽¹²⁾ “Lielākā daļa darbaspējīgā vecuma romu nav pietiekami izglītoti, lai veiksmīgi iesaistītos darba tirgū. (...) Tāpēc Eiropas valstis ik gadu zaudē simtiem miljonu euro — gan tāpēc, ka produktivitāte ir zemāka, nekā tā varētu būt, gan tāpēc, ka valstis varētu iekasēt vairāk nodokļu. (...) Ikgadējais ieguvums nodokļu ziņā, ja tiktu novērstas minētās darba tirgus nepilnības, stipri pārsniegtu kopējo ieguldījumu, kas vajadzīgs, lai visiem romu bērniem nodrošinātu valsts apmaksātu izglītību. (...) Romu īpatsvars darbaspējīgo iedzīvotāju vidū palielināsies, jo vairākumtautību iedzīvotāji Austrumeiropā un Centrāleiropā strauji noveco. Romu vienlīdzīga iesaistīšana darba tirgū ir būtiska, lai valstīs varētu segt pensiju, veselības aprūpes un citas izmaksas, kas pieaug, sabiedrībai novecojot.” “Romu atstumtības ekonomiskās izmaksas”, Pasaules Banka, 2010. gads.

2.12 atbalsta ES romu tīklu, romu integrācijas desmitgades pasākumus, Eiropas samitu par romu integrāciju, Līdztiesības samitu, integrēto Eiropas platformu romu iekļaušanai, Eiropas platformu cīņai pret nabadzību un sociālo atstumtību; Komiteja ir iesaistījies gan minētajos pasākumos, gan arī citādos sadarbības pasākumos, pārstāvot pilsoniskās sabiedrības vērtības šī jēdziena plašākajā nozīmē;

2.13 uzsver, ka Eiropas Savienība un tās iestādes jau ir ieguldījušas ievērojamas pūles — kā regulējuma, tā vadības un finansējuma ziņā —, lai veidotu, pieņemtu un īstenotu romu iekļaušanas politiku;

2.14 vienlaikus ar bažām secina, ka šīs kopīgās pūles nav palīdzējušas būtiski mazināt diskrimināciju, ar kuru sastopas daudzi romi, nedz arī uzlabot viņu dzīves kvalitāti vai paplašināt viņu iespējas, un dažās jomās viņu stāvoklis ir pat vēl pasliktinājies. Lai arī vairākums romu ir ES pilsoņi un viņiem ir tieši tādas pašas tiesības un pienākumi kā citiem dalībvalstu iedzīvotājiem, jāatzīst, ka viņi joprojām sastopas ar pastāvīgu un ievērojamu diskrimināciju darba tirgū, izglītības sistēmā un tādās jomās kā mājokļi, veselības aprūpe, piekļuve sabiedriskajiem pakalpojumiem un pārvietošanās brīvība;

2.15 ir pārliecināta, ka romu grupu dzīves līmenis stipri atšķiras: daudzas grupas ir veiksmīgi integrējušas to apdzīvotajās teritorijās — kā pilsētās, tā laukos, savukārt citas dzīvo nabadzībā un galēji ierobežotos apstākļos un pastāvīgi sastopas ar atstumšanu. Nelielam grupu skaitam ir klejotāju dzīvesveids, kas izraisa apkārtējo vairākuma iedzīvotāju nepatiku;

2.16 uzsver, ka ir ļoti svarīgi paplašināt trūcīgo un diskriminēto iedzīvotāju iespējas. Pilnvērtīga pašnoteikšanās ir iespējama vien tad, ja cilvēks var brīvi izvēlēties. Kopumā galvenais faktors, īstenojot integrācijas pasākumus, ir attiecīgo personu apņēmība, līdzekļi un lēmumu pieņemšanas spēja, lai tās pašas varētu veidot savu likteni. Tāpēc gan ar visu politiku, gan ar rīcību atsevišķās jomās jāpalīdz attiecīgajai iedzīvotāju grupai, nepārkāpjot likumu, attīstīt spēju pašiem lemt par savu dzīvi;

2.17 ir pārliecināta, ka romiem nav jāpiespīķir īpašas tiesības, bet pilnībā jāievēro tas, ka viņi ir Eiropas pilsoņi, garantējot viņiem visas ES pamattiesības un pilsoņu tiesības, nodrošinot to ievērošanu un sodot to pārkāpumus, īpaši gadījumos, kad cilvēki, kas ir atbildīgi par tiesībaizsardzību, rīkojas netaisnīgi un diskriminējoši;

2.18 norāda, ka arī romu sabiedrība ļoti lielā mērā atstumj sievietes, bērnus, gados vecākus cilvēkus un cilvēkus ar invaliditāti, un sociālā un ekonomiskā krīze var saasināt šo nevēlamo parādību;

2.19 ir pārliecināta, ka minētās problēmas varēs risināt vienīgi ar integrētu, saskaņotu un konsekventu stratēģisko programmu, it visās politikas jomās ievērojot stingru, sistemātisku pieeju; ir gandarīta, ka ES iestādes un struktūras (ne tikai EESK) sadarbojas ar Padomes pašreizējo prezidentvalsti Ungāriju, lai radītu nosacījumus problēmas risināšanai, un ierosina Polijas prezidentūras laikā rīkot ministru konferenci, lai apspriestu pieredzi un sasniegumus.

3. Ieteikumi politikas jomā ⁽¹³⁾

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

3.1 norāda, ka tradicionāli romu mērķgrupu definē atbilstoši vairākuma priekšstatam par to, kas ir romi. Minētais skatupunkts varētu būt lietderīgs, piemēram, no pētniecības viedokļa, un ar tā palīdzību varētu efektīvi novērtēt sociālās atstumtības veidus, tomēr romu identificēšana pēc rasei raksturīgām ārējām iezīmēm ir nelietderīga un politiski nekorekta, turklāt tādējādi tiek pārkāptas cilvēka pamattiesības, jo īpaši tiesības ikvienam pašam noteikt savu identitāti;

3.2 rosina dalībvalstis neizmantojot tradicionālo pieeju, bet respektēt pieņemtās stratēģiskās programmas pamatvērtības un vienlaikus ievērot, ka runa ir par "skaidri formulētu, bet ne ierobežotu mērķgrupu", kas ir viens no desmit romu iekļaušanas platformas pamatprincipiem. Rīkojoties Komisijas paziņojumā norādītajās četrās rīcības jomās (izglītība, nodarbinātība, veselības aprūpe un mājokļi), tām vajadzētu apvienot trīs stratēģiskus politikas virzienus, kas atspoguļo visas attiecīgās problēmas un to risināšanas iespējas un veido pamatu reālai, īstenojamai romu integrācijas politikai:

- iekļaušanas politika, neņemot vērā rasi un etnisko izcelsmi — tās mērķis ir nepieļaut sociālo problēmu koncentrāciju un mazināt galēju nabadzību un atstumtību;
- politika romu iespēju paplašināšanai — vērsta uz visiem, kas sevi uzskata par jebkuras romu kopienas locekli, un novērtē viņu panākto sociālo integrāciju;
- vispārēja politika un komunikācijas kampaņas rasisma apkarošanai;

3.3 iekļaušanas politika, neņemot vērā rasi un etnisko izcelsmi — tās mērķi ir veicināt vispārēju piekļuvi, vērsties pret atstumtības koncentrāciju un mazināt galēju nabadzību un atstumtību;

3.3.1 nediskriminējoša integrācijas politika nekoncentrējas uz etniskajai izcelsmei un rasei raksturīgām pazīmēm, bet gan risina sociālās atstumtības problēmas neatkarīgi no rases,

⁽¹³⁾ Šajā nodaļā sniegti ieteikumi par politiku kopumā vai ar to saistītiem apstākļiem, tomēr apjoma ierobežojumu dēļ nav iespējams sīkāk iztirzāt ar atsevišķajām politikas jomām saistītos jautājumus.

piemēram, četrās jomās, kas norādītas Komisijas paziņojumā — izglītības, nodarbinātības (pievēršot uzmanību dažādiem nodarbinātības veidiem, piemēram, uzņēmējdarbībai un pašnodarbinātībai), veselības aprūpes un mājokļu jomā. To darot, jāņem vērā sociālo un ekonomisko problēmu koncentrācija, neatkarīgi no etniskām vai cita veida pazīmēm, kas raksturīgas atstumto iedzīvotāju grupai, un, ievērojot stratēģijas “Eiropa 2020” mērķus, prioritāri jārisina divas konkrētas problēmas;

3.3.2 pirmkārt, konsekventi jācenšas nodrošināt pilnvērtīga piekļuve. Tas ietver ne tikai diskriminācijas novēršanu tiesību aktos, bet arī fizisku piekļuves un izmantojamības nodrošināšanu, pielāgojoties vajadzībām, nodrošinot pieejamas cenas un kvalitātes standartu ievērošanu. Mērķis ir ne vien likvidēt juridiskos šķēršļus, bet arī padarīt sabiedriskos pakalpojumus pieejamākus teritorijās, kur dzīvo daudz romu, uzlabot transporta savienojumus, lai attiecīgā iedzīvotāju grupa varētu vieglāk piekļūt iestādēm un pakalpojumiem, uz kuriem tai ir tiesības;

3.3.3 atstumtības koncentrācija var izpausties divējādi — 1) ģeogrāfiskā koncentrācija, atkarībā no dzīvesvietas, 2) institucionālā koncentrācija, noteiktiem pakalpojumu sniedzējiem (tostarp publisko pakalpojumu sniedzējiem) apkalpojot sociāli atstumtus klientus (tā sauktā institucionālā segregācija);

3.3.4 atstumtības koncentrāciju iespējams mazināt, pirmkārt, koncentrējoties uz institucionālo nosacījumu mērķtiecīgu uzlabošanu un uzlabojot trūcīgāko un standartiem visvairāk neatbilstošo dzīvojamo rajonu stāvokli, un, otrkārt, veicot reformas, lai mazinātu izolāciju, veicinātu institucionālo integrāciju un apzināti stimulējot sajaukšanos un mijiedarbību;

3.3.5 pilnvērtīgas piekļuves nodrošināšana ir svarīgs aspekts, kas saistīts ar Lisabonas stratēģijas pamatmērķiem, tāpēc pasākumi, kuri vērsti uz darba tirgu un citiem sociālajiem aspektiem un uz mobilitātes veicināšanu un izglītību, joprojām ir prioritāri. Dažus pēdējos gadus stratēģiskajos dokumentos pastiprinātu uzmanību atkal pievērš veselības jomai, jo īpaši veselības aizsardzībai, kā arī mājokļiem un pilsētu attīstības politikai, tieši ar mērķi likvidēt izolētus mājokļus, nometnes un citas nošķirtas teritorijas, vienlaikus attīstot vietējo ekonomiku, atbalstot vietējā līmeņa ierosmes, mikrouzņēmumus (pašnodarbinātos), mazos un vidējos uzņēmumus un publiski vai privāti (nevalstiskās organizācijas) sniegtus komunālos pakalpojumus. Īpaši svarīgi ir saskaņot stratēģijas romu stāvokļa uzlabošanai ar stratēģijām bērnu nabadzības apkarošanai (atbalstot māšu piekļuvei darba tirgum, pastiprinot pašvaldību atbildību par bērnu izglītību; nodrošinot pilnvērtīgāku piekļuvei pirmsskolas un agrīnās izglītības iestādēm, vienlaikus nodrošinot subsīdijas un stimulus to bērnu izglītībai un tālākizglītībai, kuri vecāki dzīvo nabadzībā);

3.4 politika romu iespēju paplašināšanai — vērsta uz iedzīvotājiem, kas sevi uzskata par jebkuras romu kopienas locekļiem, un paredzēta viņu panāktās sociālās integrācijas atbalstam:

3.4.1 ir ļoti svarīgi, lai iedzīvotāji, kas uzskata, ka tiem ir kopīga identitāte, spētu pēc pašu iniciatīvas kopīgi ar izraudzītajiem partneriem un kā kopiena paši izvēlēties savu dzīvesveidu, saglabāt valodu, kultūru, tradīcijas un citas iezīmes, kas veido viņu identitāti. Tāpēc dalībvalstu romu integrācijas stratēģiju uzdevums ir tāds pats kā citu uz sociāli atstumtu mazākuma grupu integrāciju vērstu stratēģiju uzdevums, proti, palīdzēt iedzīvotājiem, kas sevi uzskata par romiem, efektīvi veidot kopienas, publiskus forumus (plašsaziņas līdzekļus) un organizācijas. Tikpat svarīgi ir arī, lai valstiskajām un nevalstiskajām autonomajām romu organizācijām būtu tāds pats statuss un ietekme kā citu etnisko mazākumtautību organizācijām, un, ja nepieciešams, tās, proporcionāli to skaitam, saņemtu tādu pašu finansiālo atbalstu kā citu etnisko mazākumtautību organizācijas;

3.4.2 lai to varētu īstenot, Eiropā — gan principos, gan teorijā, gan Kopienas un iestāžu praksē, gan ikdienas dzīvē — jāvalda izpratnei par citām kultūrām, dzīvei, abpusējai mijiedarbībai un saziņai un integrācijas kultūrai;

3.4.3 konstruktīvu pasākumu galvenais mērķis ir sniegt mazākuma iedzīvotājiem iespēju paust savu viedokli un pārstāvēt savas intereses. Jāpilnveido līdzekļi un metodes, kas palīdz viņiem apzināt savas sociālās problēmas un politiskā līmenī cīnīties, lai tās atrisinātu;

3.4.4 ar iespēju paplašināšanas politiku ir jāatbalsta konstruktīvi pasākumi, kas veicina romu iekļaušanos darba tirgū un arī karjeras virzību, lai viņi spētu ieņemt augstus amatus uzņēmumu vadībā, publiskajā pārvaldē, politikā, plašsaziņas līdzekļos, zinātnē un mākslā, un palīdz viņiem uzsākt mazo un vidējo uzņēmējdarbību.

3.5 Politika rasisma apkarošanai

3.5.1 Rasisma apkarošanas stratēģija ir jāvērs uz sabiedrību kopumā; stratēģijas politiskais pamats ir pārlicība, ka dinamiskā, taisnīgā un humānā pasaulē, kurā notiek attīstība, cilvēka sociālo stāvokli ir jānosaka vienīgi viņa prasmēm un talantam, nevis priekšrocībām vai šķēršļiem, ko viņš mantojis piedzimstot un kas nosaka viņa iespējas dzīvē gūt panākumus. Tāpat cilvēka dzīvi nevajadzētu ietekmēt arī izstumšanai, kurai viņš ir pakļauts. Mantotas iezīmes, ko nevar mainīt, piemēram, dzimums, izcelsme vai reliģiskā piederība, nedrīkst kļūt par diskriminācijas pamatu. Pret diskrimināciju vērstajos tiesību aktos paredzēti ļoti efektīvi instrumenti, lai nodrošinātu minēto principu ievērošanu. Stāvokli uzlabotu tas, ja dalībvalstis pilnībā īstenotu ES antidiskriminācijas tiesību aktus — gan ieviešot tos normatīvo aktu sistēmās, gan ievērojot rīcībā. Minētie tiesību akti uzlabo stāvokli ne vien tādēļ, ka tie paredz sodus, tādējādi atturot no diskriminācijas, bet arī tādēļ, ka lielākā daļa demokrātiskas sabiedrības iedzīvotāju cenšas ievērot likumus gan burtiski, gan pēc to būtības;

3.5.2 racionāla diskusija nav efektīvākais veids, kā pārliecināt cilvēkus atteikties no aizspriedumiem un rasisma, tāpēc rasisma apkarošanas politikas pamatā ir komunikācijas kampaņas, ar ko popularizē nevardarbīgus saziņas, sadarbības un problēmu risināšanas modeļus, kuru pamatā ir racionāli ieguvumi; šādās kampaņās arī nosoda agresīvu un rasistisku uzvedību, kuras pamatā ir aizspriedumi un naids. Tāpēc viedokļu veidotājiem, īpaši politiskajai un mediju elitei, ir jāuzņemas īpaša atbildība.

3.6 Stratēģijas zinātniskā pamatojuma stiprināšana

3.6.1 Pēdējo divdesmit gadu laikā ES dažādās politikas jomās ir spērusi nozīmīgus soļus, lai objektīvi novērtētu sociālo atstumtību un tās apkarošanu, un novērtējuma rezultātus ir ņēmusi vērā, īstenojot sociālās politikas pasākumus. Lai politikas un tās vērtēšanas pamatā varētu izmantot datus, tiem ir jābūt pieejamiem. Tomēr, neraugoties uz līdz šim ieguldītajām pūlēm, joprojām nav daudz datu nedz par sabiedrību kopumā, nedz par attiecīgajām grupām. Ievērojot stratēģijas mērķus, uzlabojumu ir jāpanāk šādās jomās:

3.6.2 iekļaušanas politika, neņemot vērā rasi un etnisko izcelsmi — vairāk jāattīsta metodes dažādu nabadzības un atstumtības veidu, atstumtības koncentrācijas līmeņa un attiecīgās politikas ietvaros īstenoto pasākumu ietekmes novērtēšanai; Komiteja ierosina uzdot Eurostat un dalībvalstu statistikas dienestiem pievienot to izmantotajiem atstumtības rādītājiem arī galējas nabadzības un atstumtības rādītājus, un izstrādāt statistikas metodi, kā skaitliski novērtēt galēju nabadzību un atstumtību un kā apstrādāt minētos datus;

3.6.3 tāpēc dalībvalstu stratēģijās ir jānosaka teritoriālās vienības (pilsētu teritorijas, graustu rajoni, pilsētu centri, nomietnes, izolēti rajoni, apdzīvotas vietas laukos u.c.), kurām raksturīga īpaši augsta atstumtības un galējas atstumtības koncentrācija, neatkarīgi no sabiedrības priekšstata par to, vai šīs teritorijas apdzīvo romi. Komiteja ierosina dalībvalstu pilsētplānošanas stratēģijās izvirzīt mērķus likvidēt attiecīgās teritorijas vai padarīt tās neapdzīvojamā, izveidojot zinātniski pamatotus mehānismus minēto stratēģiju īstenošanas uzraudzībai;

3.6.4 politika romu iespēju paplašināšanai — romu problēmas un nelabvēlīgos apstākļus var apzināt vienīgi tad, ja iedzīvotāji, kas uzskata sevi par romiem, piekrīt viņu tautības norādīšanai publiskos reģistros. Ja viņiem netiek lūgta atļauja, šādu norādi ieviest nedrīkst, un ir kategoriski aizliegts valstu reģistros iekļaut norādi uz rasi, pamatojoties uz rasei raksturīgām ārējām pazīmēm; dati par etniskajām mazākumtautībām ir īpaši konfidenciāli, tāpēc ar visiem pieejamajiem līdzekļiem jācenšas nodrošināt personas datu aizsardzību, kā arī pēc iespējas lielāku publicitāti apkopotiem datiem par mazākumtautībām.

3.6.5 Komiteja ierosina, mazinot atstumtību un nabadzību un cenšoties likvidēt tās galējās izpausmes, vienlaikus atbalstīt romu identitāti veidojošas programmas, kas vērstas uz valodu, kultūru, izglītību un kopienas gara stiprināšanu un kas ir pietiekami efektīvas, lai uzrunātu arī citus romu mazākumtautības pārstāvjus;

3.6.6 politika rasisma apkarošanai — pamatojoties uz ES un dalībvalstu līmenī veiktas izpētes rezultātiem, ir jānodrošina iespēja sekot līdzi tam, kā mainās aizspriedumi pret romiem, novērtējot šo aizspriedumu līmeni dažādās sabiedrības grupās un politikas ietekmi uz etnisko aizspriedumu un rasisma veidošanos. Jāveido izpratnes veicināšanas kampaņas, kuras vērstas uz sabiedrību kopumā un kuru mērķis ir cīnīties pret sabiedrībā vērojamo atstumjošo attieksmi un rasistiskiem aizspriedumiem. Vajadzētu regulāri nodrošināt arī minēto kampaņu uzraudzību;

3.6.7 Komiteja īpaši uzsver, ka jāanalizē ne vien aizspriedumi un rasisma izpausmes, bet arī publisko un pilsoniskās sabiedrības iniciatīvu pozitīvā ietekme un sabiedriskais labums, ko tās sniedz, apzinot arī paraugpraksi pret romiem vērstu aizspriedumu un ksenofobijas mazināšanas un iekļaujošas starpkultūru integrācijas veicināšanas jomā.

3.7 Īstenošana dalībvalstīs un sabiedriskā labuma nodrošināšana

3.7.1 Sarežģītība: Komiteja norāda — lai stiprinātu romu pozitīvo lomu sabiedrībā, ļoti daudzās jomās jāīsteno pasākumi, kas palīdz uzlabot viņu dzīves apstākļus un veicināt integrāciju; minētajiem pasākumiem ir jāklūst par sistemātisku stratēģiju; to var panākt, pirmkārt, izveidojot saikni starp dažādu politikas jomu elementiem, otrkārt, koordinējot dažādu nozaru pārvaldes iestāžu darbību, un, treškārt, sākot sistemātisku īstenošanu politiskā līmenī. Tādēļ visām struktūrām, kas iesaistītas īstenošanā, jādarbojas vienoti un saskaņoti;

3.7.2 visiem programmu elementiem ir jābūt saistītiem (saskaņība) un integrētiem (konsekvence). Trešais īstenošanas nosacījums ir plānošana un prioritāšu noteikšana (secīga rīcība); citiem vārdiem sakot, mērķus var praktiski sasniegt, vienīgi rīkojoties soli pa solim un ievērojot pārdomātu plānu. Tāpēc vajadzīga efektīva koordinējošā iestāde, kam ir vajadzīgās pilnvaras;

3.7.3 integrācijas pasākumi ir jāplāno un jāīsteno, koncentrējoties uz reālajām vajadzībām, rīkojoties diferencēti un elastīgi, lai būtu iespējams pēc iespējas efektīvāk ņemt vērā vietējās (reģionālās) īpatnības. Integrācijas stratēģijas ir jāīsteno ar mērķi nodrošināt abpusēju ieguvumu, un to plānošanā un īstenošanā ir jāiesaista abas puses, kas mijiedarbojas un papildina viena otras centienus;

3.7.4 lai varētu izmantot uzaicinājumus izteikt ieinteresētību un ES fondus, ir jāvienkāršo konkursa un atskaišu noteikumi. Plānojot īstenošanu, ir jāpievērš uzmanība veikspējas uzlabošanai, pienācīgai koordinācijai un politiskā atbalsta nodrošināšanai; būtiski ir plānošanā iesaistīt arī ieinteresētās personas;

3.7.5 zinātniski pamatota īstenošana: pēc pasākumu īstenošanas ir skaidri un pārbaudāmi jāpierāda to efektivitāte, proti, jāapliecina, ka ar to starpniecību ir iespējams sasniegt izvirzītos mērķus. Īstenojot pasākumus, nedrīkst radīt problēmas, kas ir vēl lielākas par tām, kuru novēršanai tika īstenoti pasākumi, un tie nedrīkst arī būt nepamatoti dārgi. Tāpēc ir ieguldītas ievērojamas — tomēr nepietiekamas — pūles, lai attiecīgās politikas pamatā izmantotu vairāk reālu faktus. Cenšoties integrēt romus, ir svarīgi novērtēt ne vien programmas, bet arī vispārējo politiku, tādēļ dalībvalstīs un ES līmenī jāveicina novērtēšanas kultūra, jāievieš stingrāka prasību sistēma, jāizstrādā standartizēti rezultativitātes rādītāji, kas ir pielāgoti ekonomikas un sociālās jomas statistikai par attiecīgo grupu, kā arī jāizveido iestāde, kas veiktu novērtēšanu ar zinātniskām metodēm. Minētajam mērķim ir jāpiesūta pietiekams finansējums;

3.7.6 EESK atbalsta "ES programmas attiecībā uz romu integrācijas valsts stratēģijām līdz 2020. gadam" īstenošanu un ar to saistītās dalībvalstu stratēģijas un vēlētos piedalīties minēto stratēģiju novērtēšanā, darbojoties kā pilnvarots pilsoniskā sabiedrības pārstāvis un izmantojot EESK saiknes ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām dalībvalstīs. EESK vēlas iesaistīties minētajā procesā kā ES iestāžu un organizētās pilsoniskās sabiedrības starpnieks, kļūstot par aktīvu partneri Eiropas platformā romu iekļaušanai un cita veida strukturētā dialogā;

3.7.7 līdzdalība un pārstāvība: integrācijas politikai nevar būt nedz teorētiska pamatojuma, nedz praktisku panākumu, ja cieši neiesaista tos, uz kuriem tā attiecas. Tāpēc jāizvairās no aizbildnieciskām procedūrām, kas ierobežo tiesības; atbilstoši tam, uz ko aicināts Komisijas paziņojumā un citos attiecīgajos dokumentos, ir svarīgi nodrošināt arī to, lai lēmumu pieņemšanā, īstenošanā un uzraudzībā pēc iespējas ciešāk un daudzveidīgāk iesaistītos romu vietējā līmeņa organizācijas, vietējās pilsoniskās sabiedrības pārstāvji, speciālisti no zinātnes aprindām un sociālie partneri. Būtiski ir attiecīgajās jomās īstenot pasākumus, lai

nodrošinātu, ka grupas, kuru apstākļi ir īpaši nelabvēlīgi (sievietes, vientuļas mātes, cilvēki, kas nerunā vietējā valodā, cilvēki ar invaliditāti u.c.), var iesaistīties politikā;

3.7.8 pasākumu pamatotība, uzticamība un efektivitāte ir ļoti atkarīga no tiešo ieguvēju iesaistīšanās un atbildības uzņemšanās. Tāpēc romu kopienas pārstāvji ir jāiesaista romu integrācijas pasākumu plānošanā un īstenošanā Eiropas, dalībvalstu un, protams, vietējā līmenī (integrācija, sekmējot līdzdalību);

3.7.9 lai arī stāvoklis dalībvalstīs atšķiras, sociālā atstumtība un tās galējās formas bieži saistītas ar to, ka romu uzvedība, dzīvesveids un paradumi (piemēram, klejošana, īpaši darbības veidi, piemēram, lietoto preču vākšana un tirdzniecība vai tirdzniecība ar specifiskiem amatniecības izstrādājumiem) atšķiras no vairākuma iedzīvotāju paradumiem. Izstrādājot dalībvalstu stratēģijas, ir jāpievērš uzmanība minētajām īpatnībām. Dažos gadījumos etniskajām grupām piemītošās īpatnības tiek uztvertas kā galēji negatīvas un noziedzīgas. Dalībvalstu iekļaušanas stratēģiju īpašais uzdevums ir nodrošināt to, lai iedzīvotāji, kuru kultūras normas radikāli atšķiras, mierīgi sadzīvotu un atšķirīgās attieksmes un uzvedības izraisītās spriedzes un pretrunu dēļ nenotiktu likumpārkāpumi. Kā norādīts Komisijas paziņojumā, minēto uzdevumu iespējams īstenot, nodrošinot iespējas atklātai komunikācijai un procedūras, kas pieejamas arī galvenajām iesaistītajām personām, tāpēc gan publisko pakalpojumu jomā, gan vietējā līmeņa pasākumos (starpniecības, profilakses, samierināšanas u.c. jomās) galvenā loma būs gan speciālistiem, kas var palīdzēt veidot saikni ar citu kultūru, tostarp arī romu izcelsmes iedzīvotājiem vai iedzīvotājiem ar romu identitāti, gan arī sociālajiem darbiniekiem.

3.8 Nākotnes izredzes

3.8.1 EESK ir pārliecināta, ka pienācis brīdis, kad Eiropas Savienība, apvienojot ES iestāžu, valdību, dalībvalstu un vietējo pārvaldes iestāžu un kopienu pūles, varētu mainīt vēstures gaitu un beidzot īstenot politiku, kas uzlabo visvairāk atstumtās un visnelabvēlīgākajos apstākļos dzīvojošās etniskās grupas stāvokli; EESK tic, ka šāda politika, ja tās pamatā ir kopīgi centieni, varētu nebeigties ar neveiksmi un līdzekļu izšķērdēšanu, bet gan ar viedu un humānu mērķu sasniegšanu. Komiteja vēlas cik tās spēkos atbalstīt minēto procesu un tā īstenošanu.

Briselē, 2011. gada 16. jūnijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Staffan NILSSON